

Kestävää kehitystä ja tulevaisuusutopioita

SIRPA ANDERSSON

Hyviä uutisia vuoden alussa: Biopolttoaineet vähensivät päästöjä Suomessa. Liikenteen kasvihuonepäästöt kääntyivät laskuun vuonna 2011, vaikka samaan aikaan liikennemäärät kasvoivat prosentilla. Vuoden alussa myös venäläiset uuden vuoden viettäjät täyttivät sankoin joukoin itä- ja eteläsuomalaisia ostoskeskuksia, ja heidän suuresta ostamishalustaan oltiin innoissaan. Hyvä uutinen sekkin: talouden pyörät saavat pyöriä, rahaa tulee kassoihin ja uutta tavaraa voidaan taas tuottaa – pitää vain lisätä kauppojen aukioloaikoja, jotta ostamiseen on tarpeeksi aikaa.

Eivät kuitenkaan riittävän hyviä uutisia, jos lukee Kelan julkaisemaa *Yhteyksien kirjaa*. Siinä joukko tutkijoita liikkuu ekososiaalisen hyvinvoinnin maastossa. Kirjan avainsanoja ovat kestävä kehitys, ekologiset riskit ja yhteisöt sekä sosiaalinen ja taloudellinen kestävyys yhdistyneenä ekologiseen kestävyYTEEN.

Sosiaalipolitiikka on ollut kansallista ja on sitä edelleenkin, mutta riskit ovat muuttaneet luonnettaan: uudet ekologiset riskit eivät ole paikallisesti, ajallisesti ja sosiaalisesti rajoitettavissa. Esipuheessaan kirjan toimittajat Tuula Helne ja Tiina Silvasti esittävät, että uudessa tilanteessa yhteiskuntakriittinen ongelmien nimeäminen ja kuvaaminen eivät riitä, vaan tarvitaan ratkaisukeskeistä puhetta ja uutta ”yhteyksien kieltä”, joka tuo yhteen ihmiset ja asiantuntijuudet ja ylittää tieteenalojen raja-aidat.

Tuloksena on monipuolinen ja monipolvinen kokoelma kirjoituksia. Kirjassa tulevat esiin talouden ylivalta, energia, työ ja kulutus, ruoan tuotanto ja sen riittävyys sekä sosiaalisemman elämäntavan esimerkit. Kirjan kirjoittajat ovat yhteiskunta- ja ympäristötieteen tunnettuja nimiä. Moni heistä tunnustautuu aktivistiksi – ja useat esittelevät itsensä myös pyöräilijöinä. Kirjan ydinkysymyksiä ovat, miten voimme muuttaa ajattelutapa- ja (esim. Leena Helenius, Tiina Silvasti), miten irtaantua sellaisista inhimillisesti ja ekologisesti epäsuotuisista nykykäytännöistä, joissa talouskasvu määrää tahdin, ja miten palauttaa talous rengiksi isännän asemasta (esim. Paavo Järvensivu, Hilka Pietilä).

Minulle kirja avautui erityisesti Liisa Häikiön ja Olavi Riihisen kirjoitusten avulla. Häikiö kuvaa, mitä kestävä kehitys sanaparilla tavoitellaan ja miksi tavoite on edelleen kaukana. Riihinen taas kirjoittaa siitä, mikä ihmisessä, yhteiskunnissa ja kulttuureissa on pakottanut etsimään uutta ekososiaalista tasapainoa.

Liisa Häikiön artikkeli kestävästä kehityksestä selkiyttää koko kirjan monenlaisten kirjoitusten tavoitteita. Hän tarkastelee kestävä kehityksen käsitettä yhteiskuntautopiana ja toisaalta sen konkretisoitumista päätöksenteossa ja ihmisten elämässä. Kestävä kehitys on yhteistyötä taloudellisen, sosiaalisen ja ympäristön hyvinvoinnin edistämiseksi. Häikiön mukaan se osoittaa kaikille yhteiskun-

Tuula Helne & Tiina Silvasti
(toim.)
Yhteyksien kirja
Etappeja ekososiaalisen
hyvinvoinnin polulla
Kelan tutkimusosasto, 2012

nan jäsenille vastuuta ja velvollisuuksia, jotta ihminen ei tarpeineen ja haluineen turmeli- si kohtuuttomasti luonnon tasapainoa.

Häikiön mukaan paikalliset käytännöt tai rakenteet eivät kuitenkaan juuri ole muuttaneet: yhdyskuntarakenne ei ole eheytynyt, energiaa tuotetaan entisillä tavoilla, yksityisautoilu ei ole korvautunut julkisella liikenteellä, eikä kulutus tai tuotanto ole muuttunut aiempaa vähemmän luonnonvarojen kuluttavaksi. Yhteiskunnallisesti katsottuna talous ja sosiaaliset kysymykset korostuvat – ympäristönäkökulma jää syrjään, eikä kestävä kehitys ole ”vastuullisen päätöksenteon perusta”. Poliitikonkin on täysin mahdollista kyseenalaistaa ympäristönäkökohdat taloudellisilla tai sosiaalisilla seikoilla ja sivuuttaa huomiot ympäristön kuormittamisesta. Suuria elämäntapamuutoksia ei ole aikaansaatu. Työ, asuminen, perhe-elämä ja vapaa-aikakin jäsentyvät sosiaalisten ja taloudellisten ehtojen mukaan, ei ympäristönäkökoh- tien perusteella. Elämäntapa määrittäytty osin omina valintoina, mutta suurelta osin konkreettisen elinympäristön ja kulttuuristen käytäntöjen mukaan.

Vaikka kestävä kehityksen saavutukset näyttäivät vähäisiltä,

Häikiön mielestä sen merkitystä ei voi sivuuttaa. Kannattaa pyysähtyä pohtimaan, mistä oikein on kysymys. Toisaalta kestävästä kehityksestä on tullut globaalisti hyväksytty ydinkäsite yhteiskuntapolitiikkaan ja yhteiskunnallisen toiminnan päämääriin. Toisaalta tavoiteltavan muutoksen saavutukset näyttävät jäävän vähäisiksi ja konkreettisissa toiminna herättävän vastustusta. Häikiön sanoin: ”Miten kestävä kehitys voi olla samanaikaisesti keskiössä ja marginaalisessa? (...) Käsite on jo lähtökohdaisesti ristiriitainen. Se sisältää ajatuksen muutoksesta (kehitys) ja pysyvyydestä (kestävä).”

Näin päädytään muuttumatomaan muutokseen eli poliittisen päätöksenteon pyrkimykseen nykyisten käytäntöjen ylläpitämiseen ja jatkuvuuteen: tehdään niin myöhään kuin mahdollista sellaisia muutoksia, jotka mahdollistavat muuttumattomuuden. Esimerkkinä tästä on ydinvoiman argumentointi kestävä kehityksen mukaisena ratkaisuna. Tähdätään halvan energian turvaamiseen tulevaisuudessa ja näin tuotannon ja kulutuksen pysyvyyteen.

Talouden kasvu edellyttää kulutuksen kasvua. Olavi Riihin paikantaa lukijan ekologisen kriisin juurille, halun käsit-

teeseen. Halu on tahdonsuunta ja intentio. Halut ovat suurelta osalta tiedostamattomia, ne ovat olemassa siinä kulttuurissa tai yhteisössä, johon synnymme ja jossa elämme, ja niillä on yhteys yhteiskunnan ja talouden kehitykseen. Nykyaikainen uusien halujen synnyttäminen ja halujen ohjailu erityisesti mainonnan keinoin saa ihmiset kuluttamaan yhä enemmän ja tavalla, joka vahingoittaa ihmisiä, luontoa ja ympäristöä. Riihisen johtopäätös nykyisenlaisesta kulutuskulttuurista on seuraava: Tarvitaan ymmärrystä siitä, miten ”pahat halut” eli ”nykyajan kuolemansynnit” (muukalaisviha, kerskakulutus, liikalihavuus ja ahneus taloudellisessa toiminnassa) liittyvät globaaleihin ympäristöongelmiin. Tarvitaan sääntelyä ja vapauden rajoittamista niin mainoksina jaettuun kulutusinformaatioon kuin tavarantuottajien toimintaan. On otettava uudelleen käyttöön ”hyviä haluja”, kuten kohtuullisuus, rehellisyys ja empatia. Riihisen vakava viesti on, että erityisesti päätöksentekijät on saatava ymmärtämään vaarat, joita nykyinen kulutuskulttuuri aiheuttaa tuleville sukupolville.

Risto Isomäki osoittaa artikkelissaan, ettei ilmastonmuutoksen ja taloudellisen toi-

minnan suurten vääristymien aiheuttamia ongelmia ole mahdollista ratkaista erillisinä kysymyksinä.

Kirjan päättävä Eero Paloheimon ”Millainen olisi kestävä maapallo?” on mahtipontinen kirjoitus, mutta silti hyvinkin lukemisen arvoinen. Paloheimo lähtee liikkeelle maailmanlopun tunnelmissa. Ekokatastrofin maalailu on kuin uskonnollinen havahtumisen ja parannuksen vaatimus, jotta länsimaalaisen edistyskehtomuksen ihmiskunta ei tekisi loppua maailmasta. Paloheimon mukaan tarvitaan harmoniaa, muutosten verkkaisia maininkeja, ahneuden ja taloudellisen kilpailun loppumista. Utopiaa? Hän esittää myös viisaan vaihtoehdon nykyämenolle: eko-kaupungit. Paloheimo esittelee niitä kiinnostavasti ja insinööri-taustastaan johtaen käytännöllisesti: miten järjestetään elintarviketuotanto, energia, tietotekniikka, vesihuolto, jätteiden käsittely ja niin edelleen. Konkreettisuus antaa lukijalle hiukan luottamusta, että jotain on vielä tehtävissä.

Elämme suurten ongelmien aikaa, joita moni vielä yrittää maalaillla vasta tulevaisuuden uhiksi. *Yhteyksien kirja* tekee selväksi, että aikaa ei enää ole haaskattavaksi.